

Úvodné slovo

Vážení čitatelia,

Vojtech

ako charakterizovať rok, ktorý stojí pred nami? Rok zmien, veľkých vstupov, očakávaní a či rok ekonomického marazmu a balansovania nad priepasťou?

Začnem však pozitívne. Veď bez entuziazmu všetkých, ktorí sa na tvorbe časopisu podieľali, by som tento úvodník nemohol napísať.

Dvanásť vydaných čísiel časopisu a kladná odozva nás môže naplňať hrdosťou.

Rok zmien sa bude odrážať aj v naplňaní novej koncepcie časopisu. Nekladíme si za cieľ hlboké ekonomické analýzy, veď na 8 stranách sa to ani nedá. Chceme však našej odbornej ekonomickej verejnosti priblížiť Európsku úniu a ekonomické a politické možnosti fungovania Slovenska v nej. Nemáme patent na rozum, ale porovnaním ekonomických ukazovateľov a dosiahnutých výsledkov sa dajú hodnotiť očakávania, ale aj procesy začleňovania.

Porovnaním očakávaní a faktov nášho vstupu do NATO môžeme hodnotiť ako sa tento krok, kladne alebo záporne, odráža v našej ekonomike.

Makroočakávania a makrovýsledky by sa mali odrážať v mikroekonomike, jednoducho povedané v rozpočte každej domácnosti.

Žiaľ, liberalistická antisociálna politika tejto vlády dostáva hospodárenie väčšiny domácností v našom štáte pomaly do neriešiteľnej situácie. Možno je namieste otázka dokedy? Verím, že sa nenaplnia slová citátu "Kto seje viator, zožne búrku".

Je ľahké poukazovať na nedostatky a hovoriť, ako to tí druhí nevedia. Náš časopis nechce byť len odborným kritikom. Chceme aspoň stručne prezentovať ako ďalej. Radi by sme využili silný intelektuálny a hlavne odborný ekonomický potenciál, ktorý sa v Nezávislom združení ekonómov Slovenska, ale aj okolo neho, formuje.

Dvanásť mesiacov budúcej ekonomickej, ale aj politickej tajničky stojí pred nami. Či aj nám sa podarí prispieť k vylúšteniu tejto tajničky, ukáže čas.

Môžeme čitateľov ubezpečiť, že pokiaľ nám ekonomická situácia v NEZES dovolí, urobíme všetko pre to, aby sme naplnili zmysel nášho združenia. Myslím si, že čas veľkých rozhodnutí a zmien je pred dvermi. Želajme si, aby sme vždy v správnej chvíli boli na správnom mieste a prispeli k takým ekonomickým a politickým rozhodnutiam, ktoré pozitívne ovplyvnia ekonomický chod krajiny.

Ing. František Vojtech, šéfredaktor

Ekonomický komentár

Štátny rozpočet – zrkadlo vlády

Zákon o štátnom rozpočte sa považuje za najdôležitejší zákon roka. Globálne charakterizuje zameranie vládnej politiky na nasledujúci rok. Pre rozpočet na rok 2004 sú charakteristické tri skutočnosti:

- metodikou spracovania sa približuje k rozpočtom štátov EÚ,
- výdavkami predlžuje reštriktívne rámce rozpočtovej politiky,
- absentujú rozvojové impulzy.

Prvá skutočnosť je pozitívna. Oproti minulému obdobiu rozpočet je prehľadnejší a detailnejší. Ďalšie dve skutočnosti predlžujú neúnosný stav pomalého rozvoja. Ekonomika na základe údajov o tvorbe HDP na obyvateľa v nominálnej hodnote dosahuje len jednu pätinu úrovne EÚ. V reálnom prepočte je to skoro 50%. Rok 2004 je rokom vstupu do EU. Vstúpime ako chudobní príbuzní. Príprava na prijatie euromeny je veľmi vážnym varovaním.

Ak vláda nezmení prístup k ekonomike, obyvateľov čakajú vážne problémy. A ako sa stavia k ekonomickým problémom rozpočet? V princípe možno povedať, že je obrátený chrbtom.

Rozpočet nemá nijaké rozvojové impulzy. Vo vyspelých ekonomikách je zaužívané tzv. „zlaté pravidlo“, podľa ktorého schodok rozpočtu nesmie byť vyšší ako sú kapitálové výdavky. Naša realita je taká, že kapitálové výdavky sa podieľajú len 54,7% na schodku rozpočtu. Zlatým pravidlom sa bránia ekonomiky tomu, aby sa rozpočtový schodok neprejedal. My v prejedaní pokračujeme.

Keďže od roku 2000 rozpočtový schodok výrazne narastá, potom sa niet čomu diviť, že vláda musí v r. 2004 predať na krytie splátok štátneho dlhu emisiu dlhopisov v celkovej sume 146,0 mld. Sk. Čím sa zadlženosť štátu ďalej zvýši.

Rozpočet predpokladá prírastok daňových príjmov vo výške 7,3 mld. Sk, pri poklese daňových príjmov od fyzických osôb o 13,1 mld. Sk a právnických osôb 4,8 mld. Sk. Je predpoklad nárastu DPH a spotrebnej dane reálny? Aj na rok 2003 sa predpokladal nárast o 16,8 mld. Sk, ale sa očakáva výpadok cca 18,0 mld. Sk. Aj odhad DPH na rok 2004 je málo reálny.

Rast inflácie hlavne v dôsledku rastu cien energie a vody postihne všetky domácnosti, ale najmä s nízkymi príjmami. Vyrovnanie sadzieb DPH na 19% prehĺbi zložitú situáciu nízkopríjmových domácností, ktorých rozpočet najviac zaťažujú práve komodity, pri ktorých dôjde k rastu DPH. Možný výpadok DPH sa dá očakávať z úniku tržieb do susedných štátov, kde k zvýšeniu DPH na potraviny, liečivá a uhl'ovodíkové palivá nedôjde. Inflácia ovplyvní reálne príjmy ich poklesom o cca 3% a keďže k rastu

Baránik

zamestnanosti nedôjde, nárast príjmov úzkej skupiny obyvateľstva bohatých nevyváži úniky značnej masy peňazí ostatného obyvateľstva, čo sa dotkne zdravotného a sociálneho fondu.

Impulzy pre rozvoj ekonomiky, ktoré štátny rozpočet predpokladá, pre nízky objem nemôžu zlepšiť trhové prostredie. Vláda pri daňovej reforme nevyužila šancu výraznejšie podporiť záujem o investovanie už adaptovaných ekonomických subjektov. Dalo sa to urobiť nie znížením sadzieb dane na 19% paušálne, ale oslobodením od dane všetkého zisku, ktorý sa reálne použije na financovanie nových investícií, alebo na obnovu existujúceho hmotného investičného majetku, resp. tvorbu nových pracovných príležitostí. Ako ukázali už naše vlastné ale i cudzie skúsenosti, plošné zníženie daní je veľmi málo účinný nástroj. Sú to nerozvážne oddisponované zdroje z hľadiska štátu.

Slovenská republika pre svoje sociálne problémy, plynúce z vysokej nezamestnanosti, je povinná voči svojim obyvateľom v maximálnej miere využiť každý potencionálny zdroj na podporu rozvoja. Keďže ostatné zdroje sú malé, tento zdroj sa mohol stať tou hybnou silou, ktorá by ekonomiku posunula do výraznejšieho rozvoja. A to by vláda mala považovať za svoju prioritu. Rozpočtové priority vlády v objeme 850 mld. Sk nepredstavujú ani jednu tristotinu z rozpočtových výdavkov, preto si nezaslúžia ani označenie „priorita“.

Z hľadiska hodnotenia výdavkov opakované sú nedocenené výdavky na rozvoj vedy, školstva a zdravotníctva. V týchto sférach najviac zaostávame nielen oproti západným ekonomikám, ale aj oproti vstupujúcim ekonomikám do EÚ. Aj keď sa rozpočtové prostriedky zvyšujú, celkový objem je zahanbujúco nízky. Ide len o predĺžovanie živorenia.

Takým prístupom sny o scientifikácii všetkých činností, hlavne produkčných, kde sa tvoria hodnoty, zostávajú len vo sfére fantázie. Dopad doterajšieho prístupu k vede a školstvu nás postaví do pozície, v ktorej sa so žiaľom budeme pozerieť, ako nám uniká vlak technického a spoločenského pokroku. Predchádza tomu už niekoľkoročný únik talentov. Tento problém sa vyostří až vstupom do EÚ, ktorý dokorán otvorí dvere pre tých, ktorí cítia, že sú schopní dokázať viac. Únikom talentov sa zablokuje tvorba vlastných investícií, ktorá je základom efektívneho rozvoja ekonomiky.

Pre rok 2004 sa predpokladá pokles reálnych príjmov, domáci dopyt sa nestane ťahúnom rozvoja. Rast zahraničného dopytu, pre nízku efektívnosť, nie je tým potrebným zdrojom rozvojových prostriedkov.

Rozpočet je prvýkrát výraznejšie výdavkami a príjmami prepojený na EÚ. Do fondov EÚ rozpočet príspeje čiastkou 9,012 mld. Sk. Granty a transfery na strane príjmov predstavujú 40,9 mld. t.j. 16,4% z celkových príjmov. Ak sa podarí tieto zdroje získať, bude to významný zdroj. Ale súčasne je to aj rizikový zdroj a ak k tomu sa pripočíta riziko z nenaplnenia príjmov z nepriamych daní,

potom sa v ekonomike riešenie súčasných naliehavých problémov už po koľkýkrát odsunie do budúcnosti.

Pre časť populácie budúcnosť sa stane skladištom nenaplnených sľubov.

V racionálne fungujúcich ekonomikách rozpočtová politika sa využíva ako mimoriadne účinný nástroj riešenia spoločenských problémov. Hlavne zameraných na sociálne otázky občanov. Honosíme sa označením občianska spoločnosť, ale taký nástroj ako rozpočtová politika, k tomu nevyužívame dokonale. Podmienky pre vytváranie blahobytu občanov zostávajú bokom.

Kľúčom k riešeniu základných až existenčných podmienok spoločnosti je ekonomický rast. Rozpočet šiestykrát zostáva len pri sľuboch vidiny ekonomického rastu. Avšak viera v nenaplnené sľuby je vždy len dočasná.

Prof. Ing. Michal Baránik, PhD.

Rezervované pre makroekonomiku

Agrosektor pred vstupom do EÚ: prekážkový beh v cieľovej rovinke

To, že žijeme dobu permanentných spoločenských zmien vidí každý obyvateľ Slovenska. Ako zasiahla sektor pôdohospodárstva a ako sa so zmenami vedia vyrovnáť poľnohospodári však už tak na prvý pohľad viditeľné nie je. Po roku 1989 nastal priestor pre slobodu a demokraciu. Absenciou štyridsaťročnej historickej pamäti o fungovaní trhu však môžeme pričítať časť chybných predstáv o tom ako funguje trh a aké vzťahy na ňom panujú. Táto poznačila aj predstavy o transformácii a jej skutočný priebeh. Menej viditeľnou, ale súbežnou zmenou pre nás, je zmena sveta okolo nás. Zrušením doterajšieho status quo v medzinárodných vzťahoch a pod vplyvom globalizácie, sa zvýšila miera politickej a ekonomickej neistoty aj v krajinách EÚ. Vzťahy v medzinárodnom obchode sa zmenili na obchodný boj a tlakom o lepšiu východiskovú pozíciu zo strany vyjednáčov Európskej komisie bol poznačený aj negociačný proces v kapitole č. 7 – Poľnohospodárstvo, ktorému slovenskí vyjednávači nie vždy vedeli úspešne odolávať. V závere negociácií sa akýkoľvek výsledok prezentoval ako úspech slovenskej diplomacie. Aké sú výsledky, dosiahnuté v rokovaní o postavení nášho poľnohospodárstva, môžeme povedať až vtedy, ak sa na ne pozrieme z pohľadu farmárov a záväzkov slovenskej vlády, ako aj podmienok kladených EK. Jej dominantnú pozíciu, a teda lepšie podmienky pre farmárov doterajších členov EÚ v predvstupových rokovaníach, sa snažia vlády kandidátov o členstvo v únii kompenzovať svojim poľnohospodárom finančnou pomocou z národných rozpočtov. Pomáha vláda SR svojim farmárom, aby mali rovnaké šance a nepodľahli zahraničnej konkurencii hneď

Milko

v prvom období po vstupe? Načúva ich obavám a snaží sa ich eliminovať? Na to dáva odpoveď štátny rozpočet na rok 2004. A to nielen čo sa týka národných doplatkov k priamym platbám, ale najmä potenciálnym príjmom zo štrukturálnych fondov. Tieto, z časti virtuálne príjmy (môžeme, ale nemusíme ich dostať, po predložení a schválení projektov v Bruseli), vláda zahrnula do štátneho rozpočtu v plnej výške. Ako ich „vydolovať“ z bruselskej kasy, nemá zatiaľ nik jasnú predstavu. Žiadna z krajín EÚ ich zatiaľ nedokázala čerpať v plnej výške, môže to teda mať vplyv na výšku deficitu nášho štátneho rozpočtu. A ako plníme podmienky Európskej komisie pre vstup do únie? Tá vo svojej Monitorovacej správe udelila za plnenie predvstupových záväzkov kandidátov obsiahnutých v negociačných kapitolách tri druhy kariet – zelené, v ktorých sú záväzky splnené, žlté, v ktorých sú podmienky pre vstup viac menej splnené, ale sú tam ešte technické problémy a červené, s ktorých plnením má kandidátska krajina vážne problémy. Z 29-tich červených kariet udelených kandidátom na vstup dostalo Slovensko štyri, z toho tri za poľnohospodárstvo. Vážne obavy vyslovila EK s prípravou Pôdohospodárskej platobnej agentúry (PPA), budovaním Integrovaného administratívneho a kontrolného systému (IACS) a s ochranou verejného zdravia. Čiastočné výhrady vyslovila EK s obchodnými mechanizmami, spoločnou organizáciou trhu s cukrom, vínom, hovädzím mäsom, veterinárnym kontrolným systémom na vnútornom trhu, TSE, zákazom skrmovania živočíšnych múčok a rezíduami pesticídov. Ak ku dňu vstupu nepokročíme s plnením červených kapitol tak, aby sa presunuli aspoň medzi žlté, EK uplatní na Európskom súdnom dvore v Haagu sťažnosť za neplnenie Prístupovej zmluvy.

Aký je dnešný stav v plnení záväzkov označených červenou kartou? Splníme svoje záväzky do vstupu SR do EÚ? Zákon o PPA, o podpore podnikania v pôdohospodárstve, o zmene a doplnení niektorých zákonov bol v Národnej rade SR schválený 24. 10. 2003 a podpísaný prezidentom SR 12.11.2003. PPA bola zriadená k 1. decembru 2003 ako rozpočtová organizácia a bude zabezpečovať administratívne činnosti, súvisiace s finančnými prostriedkami z fondov EÚ a s finančnými prostriedkami národnej podpory. IACS je pripravený do tej miery, že koncom novembra 2003 bol testovaný v dvoch regiónoch v skúšobnej prevádzke a do konca roku 2003 by mal fungovať na celom území Slovenska. V oblasti ochrany verejného zdravia bol pripravený návrh nepriamej novely § 48 ods. 4 zákona č. 488/2002 Z.z. o veterinárnej starostlivosti, ktorou sa o. i. navrhuje predĺženie termínu do 29.2.2004 na možnú rekonštrukciu priemyselných prevádzkárň tak, aby splnili podmienky hygienických štandardov EÚ. Touto novelou sa vytvára časový priestor pre ukončenie prác vo viacerých podnikateľských subjektoch, najmä v

sektore mäso. Ak prevádzkarne nebudú splňať všetky hygienické podmienky stanovené Štátnou veterinárnou a potravinovou správou do 31. 12. 2003, budú musieť ukončiť svoju činnosť. Bude to platiť aj pre nízkokapacitné prevádzkarne.

Vo všetkých troch oblastiach, v ktorých boli vyslovené vážne obavy, Slovensko výrazne pokročilo a aj keď je času málo a úloh veľa a nenastanú nepredvídané problémy, je predpoklad ich splnenia. Poľnohospodárom však aj napriek tomu zostávajú vrásky na čele, sú ale rozhodnutí aj naďalej bojovať o svoje miesto pod slnkom na trhu EÚ.

Ing. Ivan Milko, PhD.

Medzinárodné ekonomické vzťahy

Predvstupové pozície a úlohy Slovenskej republiky

O príprave a postavení Slovenska pred vstupom do EÚ sa poväčšine uvažuje a diskutuje v krátkodobom, najvyššom v strednodobom horizonte. Z hľadiska politických garnitúr, najmä tých marginálnych, je to postoj pochopiteľný ale z hľadiska ekonómov-národohospodárov neakceptovateľný. Treba tu zdôrazniť, že v terajšom období, pred nadobudnutím plnoprávneho členstva v Únii, nejde len o mechanické posúdenie plusov a mínusov pre terajších účastníkov tohto procesu. Ide, alebo malo by ísť, o zabezpečenie podmienok trvalo udržateľného rozvoja, primeraného medzinárodného postavenia a bezpečnosti Slovenskej republiky.

Doterajšie poznatky nás vystríhajú, aby sme nepodceňovali varovné signály o zaostávaní v konkurencieschopnosti nášho hospodárstva na širšej európskej aréne. Uvedomujeme si, že výkonnosť slovenskej ekonomiky a medzinárodné ekonomické postavenie SR vo svetovej ekonomike začiatkom 90. tých rokov boli negatívne poznamenané:

- prekotným ústupom z „východných“ trhov v prospech niekdajších spojencov, teraz konkurentov(!),
- konverziou zbrojného priemyslu, koncentrovaného v značnej miere na území SR,
- neprimeranými krokmi šokovej „terapie“,
- nevyhovujúcou štruktúrou výrobo-technickej základne,
- nerozvinutosťou a nízkou úrovňou existujúcej infraštruktúry, najmä dopravných (diaľnice boli budované predovšetkým na území ČR), informačných a komunálnych sietí, atď.

V dôsledku týchto faktorov bol prepád vo výkonnosti slovenskej ekonomiky (meraný HDP/p. c.) od r. 1989 zo štátov V-4 najdrastickejší – takmer o 1/5.

Lysák

Jednoznačne to vyplýva zo štatistických prameňov SR i OECD.

Sľubný rozvoj už od druhého roka samostatnej slovenskej ekonomiky sa koncom deväťdesiatych rokov minulej dekády zabrzdil. Medzi najväčšie naše slabiny sa dnes radí prevaha reštrikčných opatrení nad rozvojovými prvkami, nízka úroveň príjmov, vysoká miera nezamestnanosti, s ňou zväčšujúci sa rozsah chudoby a núteného vyst'ahovalectva našich občanov a v množstve prípadov prijímanie ich kvalifikácii neprimeraných podmienok v zahraničí. To vedie k nárastu pesimizmu v našej spoločnosť, o čom svedčia i posledné výskumy. Podľa nedávneho prieskumu EUROBAROMETRA, ktorý zverejnila v Bruseli Európska komisia, očakáva až 65 percent slovenských občanov v roku 2004 zhoršenie ekonomickej situácie nášho štátu. Oproti jarnému prieskumu je to zhoršenie o 17 %. To je najvyššia miera pesimizmu zo všetkých členských i do EÚ vstupujúcich štátov. Zásadnú nápravu môžu priniesť iba systémové riešenia, ktoré prijme za svoje aj rozhodujúca väčšina občanov SR.

Ing. Ladislav Lysák, DrSc.

Osobnosti

Ing. Július Stano

patrí k najvýznamnejším osobnostiam slovenského politického a hospodárskeho života prvej poloviny dvadsiateho storočia. Narodil sa 22.2.1900 v Ružomberku v mnohodetnej rodine remeselníka. Gymnaziálne štúdiá absolvoval v Ružomberku, Vacove a v Kečkeméte, strojné inžinierstvo na ČVUT v Brne. V roku 1921 organizuje zjazd slovenského katolíckeho študentstva v Žiline, kde bolo založené Ústredie slovenského katolíckeho študentstva (ÚSKŠ) a stáva sa jeho prvým predsedom. V roku 1927 absolvuje ako štipendista čs.vlády ročné štúdium na univerzite v Londýne. Spolupracuje na založení vysokoškolského internátu Svoradov v Bratislave, je nekompromisným obhajcom slovenskej autonómie na trenčiansko-teplickom kongrese v roku 1932, organizuje Pribinove slávnosti v roku 1933 v Nitre, a má vedúcu účasť aj na oslavách 20.výročia podpísania Pittsburskej dohody 4.a 5.júna 1938.

V roku 1935 bol zvolený za člena krajinského zastupiteľstva a krajinského výboru na Slovensku, kde viedol rezorty verejných prác a sociálnych vecí. V roku 1938 zostavuje a odovzdáva lordovi Runcimanovi memorandum HSLS. Po vyhlásení autonómie Slovenska sa stáva politickým tajomníkom predsedu vlády Dr.Jozefa Tisu, 18.12.1938 je zvolený za poslanca a podpredsedu autonómneho Slovenského snemu a 16.2.1939 sa stáva generálnym tajomníkom HSLS. V dňoch českého vojenského útoku proti autonómnemu Slovensku

(“Homolov puč“) spolu s dr.Sokolom a dr.Mederlym zastupuje Slovensko na rokovaniach s č.-s. prezidentom Háchom a predsedom vlády Beranom a 11.3.1939 ho prezident menuje za ministra dopravy a verejných prác vo vláde Karola Sidora.

Dňa 14.marca 1939 sa stáva ministrom dopravy a verejných prác Slovenského štátu. Svojou zodpovednou a premyslenou činnosťou v tejto funkcii, aj napriek ťažkým vojnovým rokom, prispel k dovtedy nevídanému hospodárskemu rozvoju na týchto úsekoch a zaslúžil sa o výstavbu Oravskej priehrady a vodných diel na Váhu. Bol členom Komitétu hospodárskych ministrov SR, ktorý usmerňoval mimoriadne úspešnú ekonomicke, finančnú a menovú stratégiu SR a zaslúžil sa o to, že sa slovenská mena (Ks) stala stredoeurópskym dolárom. Bol ocenený najvyšším slovenským vyznamenaním – Radom kniežat'a Pribinu.

Dňa 6.4.1945 sa sám prihlásil na Policajnom riaditeľstve a „Národný súd“ ho odsúdil na 4 roky väzenia napriek tomu, že priamo v rozsudku je charakterizovaný ako nezištný tvorca značných hospodárskych hodnôt Slovenska! Po odpykaní nezaslúženého trestu sa s rodinou uchýli do Ružomberka, pracuje ako pomocný robotník, autoelektrikár, skladník a zásobovač a v roku 1960 odchádza do dôchodku. Umrel dňa 5.11.1970 a pochovaný je vedľa svojich rodičov na ružomerskom cintoríne. Poslednej rozlúčky s ním sa zúčastnilo asi dvetisíc smútiacich národovcov, za ktorých sa s nebohým priateľom rozlúčil poslanec Pavol Čarnogurský.

Július Handžárik

Recenzia

Globalistika

**Prof. RNDr. Koloman Ivanička, DrSc.
UMB, FPVaMV, Banská Bystrica, 2002**

Život v 21. storočí sa zvykne označovať ako život v informačnej či poznatkovo – orientovanej spoločnosti. S tým úzko súvisia aj pojmy globálny, globalizácia, globalizmus, a ďalšie. Zo všetkých týchto pojmov sa odvodzuje globalistika ako veda o celostnom priestore planéty. Manažment planéty Zem sa stáva neoddeliteľnou súčasťou nášho života a je len na nás, ako túto zodpovednú úlohu v budúcnosti zvládneme. Možné odpovede na túto neľahkú úlohu poskytuje aj publikácia „Globalistika“.

Publikácia je, podľa slov autora, iba úvodom do štúdia globalistiky a preto len stručne načrtáva niektoré problémy dneška a blízkej i vzdialenej budúcnosti. Na druhej strane tým umožňuje čitateľovi priniesť vlastný pohľad na konkrétny problém, ako aj na možnosti riešenia, čo môže viesť v budúcnosti k diskusiám medzi autorom a čitateľmi a prípadným rozšírením publikácie o nové problémy či otázky spojené s globalizáciou.

Publikácia je členená do 8 kapitol, každá z nich sa venuje konkrétnej téme, konkrétnemu problému. V 1.

kapitole sa autor venuje otázke dynamiky sveta, postaveniu noosféry pri formovaní predmetu globalistiky a nakoniec vlastnému predmetu globalistiky, ako vedy o spôsobe manažmentu planéty Zem. Globalistika by mala byť zameraná na základné otázky existencie a vývoja ľudskej spoločnosti a na otázky zachovania života na Zemi. Preto jej dôležitou súčasťou sú aj správy Rímskeho klubu, ktorý sa už vyše 30 rokov pokúša upozorniť ľudstvo na problémy, ktoré ho čakajú v prípade, že sa nebude zaoberať katastrofálnou situáciou dneška, najmä v oblasti životného prostredia, bezpečnosti, biodiverzity, V ďalšej kapitole sa autor dotýka problémov urbanizácie dnešnej spoločnosti, priemyselného rozvoja a hlavne úlohe trhu, keďže sa model trhového hospodárstva stáva hlavným nástrojom rozdeľovania zisku a bohatstva. 3. kapitola sa zameriava na ciele, prostredníctvom ktorých by sa mal orientovať globálny vývoj našej planéty ako aj na úlohu štátu v procesoch globalizácie a integrácie. 4. kapitola sa týka otázok stretu východnej a západnej civilizácie, ich hodnôt a názorov. 5. kapitola nám prináša pohľad na konkrétny model integrácie v západnej Európe a rozšírenie EÚ o krajiny strednej a východnej Európy, ako aj o mýtoch, ktoré tento proces sprevádzajú. V 6. kapitole sa autor venuje otázke geopolitického postavenia baltsko-podunajsko-čiernomorsko-adriatického priestoru v Európe a vo svete, pričom kladie dôraz na kultúru, identitu, spiritualitu, biologickú a demografickú vitalitu. Predposledná kapitola sa zameriava na činitele, ktoré tvoria integritu štátu, pričom tento sa nachádza v trojuholníku výziev globalizácie, integrácie a regionalizmu. Významným nástrojom udržovania integrity štátu sa stáva verejná správa. Posledná, 8. kapitola, ponúka pohľady na dynamiku vývoja sveta, na politiku rýchlosti v súčasnom svete technického a technologického pokroku, ako aj 4 scenáre vývoja vedy v 21. storočí.

Aj napriek tomu, že táto publikácia je určená podľa autora najmä študentom Fakulty politických vied a medzinárodných vzťahov Univerzity Mateja Bela, ktorí sa globálnym problémom venujú hlbšie počas štúdia, myslím si, že je vhodnou publikáciou aj pre verejnosť a politikov, ktorí sa otázkam globalizácie a globalistiky venujú.

Ing. Martin Grešš

Mladí a veda

Globalizácia v inom svetle

Aktuálne otázky globalizácie dominovali IV. Medzinárodnej vedeckej konferencii, ktorú na začiatku decembra zorganizovala Fakulta medzinárodných vzťahov Ekonomickej univerzity v Bratislava vo Virte. Za účasti viacerých zahraničných hostí z Českej republiky, Poľska či Ruska, a samozrejme s kompletným zastúpením ekonómov z domovskej Ekonomickej univerzity, ale aj z ďalších slovenských univerzít, sa do popredia vedeckých vystúpení i diskusií dostávali také otázky ako riešenie aktuálnych

problémov svetového hospodárstva, členenie výzvam globalizácie a informačnej spoločnosti, ale aj vysoko aktuálne otázky medzinárodnej bezpečnosti a politického usporiadania sveta.

„Je dôležité rozlišovať medzi antiglobalistami a odporcami globalizácie,“ upozornil na jeden z významných problémov dneška profesor Joachim Osinski, dekan Varšavskej Szkoły Główniej Handlowej. Viacerí účastníci konferencie sa zhodli na tom, že súčasný vývoj globalizácie nie je ideálny. Zatiaľ čo chudobné krajiny na globalizáciu často doplácajú, vyspelé štáty z nej, naopak, prehnane profitujú. Osinski však upozornil, že odporcov tohto vývoja, medzi ktorých sa zaraďuje aj americký profesor Joseph Stiglitz, nositeľ Nobelovej ceny za ekonómiu, nemožno stotožňovať s protestujúcimi skupinami, ktoré sprevádzajú významné summity medzinárodných ekonomických inštitúcií svojimi násilnými výtržnosťami.

Samotná konferencia prebiehala v štyroch sekciách. V jednej z nich sa uskutočnili len diskusie o politických otázkach. Pod vedením docenta Jána Lidáka, prodekana Fakulty medzinárodných vzťahov EU v Bratislave, sa rokovania dotýkali aktuálnych problémov medzinárodnej politiky. Členovia sekcie rozoberali otázky ľudských práv, národnostných menšín, globálnych problémov i bezpečnostnej politiky. Prirodzene dominantnou témou, ktorej sa venoval rozsiahly priestor, bola aktuálna bezpečnostná situácia vo svete a najmä prebiehajúca vojna proti terorizmu, ktorú vyhlásili Spojené štáty. V tejto súvislosti mnohí diskutujúci vyzdvihli význam budúcej európskej bezpečnostnej politiky, ktorá má byť čiastočnou odpoveďou na unilateralistické postavenie Spojených štátov vo svete.

Ekonomicke otázky globálneho vývoja riešili ďalšie tri sekcie. Prvú z nich zastrešovala docentka Irena Tomková z Trenčianskej univerzity Alexandra Dubčeka. Obsahom rokovaní v sekcii boli najmä globálne otázky v oblasti svetového obchodu a medzinárodného finančného systému. Diskutujúci poukázali na fakt, že rozvojové krajiny nemajú dostatočne silné zastúpenie v medzinárodných ekonomických inštitúciách. Priestor sa venoval aj porovnaniu medzi multilaterálnym obchodným systémom a regionalizáciou, ktorá sa rozširuje po neúspechu 5. ministerskej konferencie WTO v Cancúne.

V druhej ekonomickej sekcii pod záštitou docentky Ľudmily Lipkovej, dekanke Fakulty medzinárodných vzťahov EU v Bratislave, sa rokovania venovali najmä aktuálnym problémom slovenskej a českej ekonomiky v procese začleňovania sa do Európskej únie. Okrem tradičných otázok, ktoré sa oboch relatívne malých národných hospodárskych komplexov týkajú, počas vystúpení odznela aj problematika menovej únie a výhody i nevýhody začlenenia krajiny do menovej oblasti. Tento problém je aktuálny pre obe krajiny, hoci ich perspektívne začlenenie sa do Európskej menovej únie bude pravdepodobné až v období po roku 2007, no hospodárska

politika už dnes musí smerovať k splneniu konvergenčných kritérií.

V poslednej ekonomickej sekcii, ktorú zastrešoval profesor Jaroslav Filip, vedúcim Katedry svetovej ekonomiky na Fakulte medzinárodných vzťahov EU v Bratislave, sa diskusia venovala komparácii ekonomických komplexov Slovenska, Českej republiky a čiastočne aj Poľska. Okrem aktuálneho zhodnotenia hospodárskych stratégií sa rokovania dotkli i otázky priamych zahraničných investícií, pričom viacerí diskutujúci poukázali na fakt, že do priamych zahraničných investícií sa zahŕňa aj predaj štátneho majetku prostredníctvom privatizácie.

Množstvo informácií, ktoré na IV. medzinárodnej vedeckej konferencii odzneli, zosumarizuje pripravovaný zborník, kde budú uvedené všetky vystúpenia účastníkov.

Ing. Juraj Porubský, interný doktorand FMV, EU v Bratislave

Z podnikateľskej sféry

Podnikateľské prostredie ako výraz nerovnovážneho stavu ekonomiky SR

Kritický stav v našich podnikoch - a následne i v celej ekonomike - sa už dlhší čas spája s nedostatkami v podnikateľskom prostredí. Toto sa väčšinou stotožňuje s legislatívnymi a inštitucionálnymi rámcami, v ktorých sa podnikanie odohráva. Jeho vady sa pripisujú neukončenej reforme systému, chybným opatreniam štátnej politiky, najmä však nedokonalým zákonom a ich neúčinnému uplatňovaniu. Takto vymedzené prostredie má údajne rozhodujúci podiel na aktivitách podnikateľských subjektov a na dosahovaných výsledkoch, ktoré v súhrne reprezentujú nielen stav v jednotlivých firmách, ale i celkový stav ekonomiky krajiny. Ostatným prvkom podnikateľského prostredia, napr. situácii na domácom a zahraničnom trhu (cenové hladiny, výmenne kurzy, úroveň dôchodkov, úrokové miery a iné), sa v tejto súvislosti až taká pozornosť nevenuje.

Deformácie inštitucionálnej povahy sa vždy podieľajú aj na podnikateľskom prostredí. Je však problematické, či sú hlavnou príčinou toho kritického stavu v podnikoch i v národnej ekonomike, ktorý už dlhší čas znepokojuje politiku a spoločnosť a ktorý je nesporne našim azda najväčším ekonomickým problémom. Stav o ktorý tu ide, sa vyznačuje predovšetkým nízkou tvorbou zdrojov, ktorá sa prejavuje nadmerným počtom stratových firiem a firiem (ktoré predstavujú väčšinu), v ktorých rentabilita nepostačuje na obnovu fixného kapitálu ani na vytvorenie primeraného vlastného obežného kapitálu. Nedostatková tvorba zdrojov v podnikoch sa potom prenáša do širšieho okolia (firiem obchodných partnerov, bánk, štátneho rozpočtu, zamestnancov a iných článkov) a vyvoláva vysoké zadlžovanie, neplnenie záväzkov voči partnerom, štátu a iným verejným subjektom, ako aj všetky ďalšie javy,

ktoré sú predmetom obvyklej kritiky podnikateľského prostredia.

Hlavné bariéry, ktoré bránia prekročiť nedostatkovú tvorbu zdrojov krajiny, sa nenachádzajú primárne vo vnútri podnikov, ale v ekonomike spoločnosti. Negenerujú ich zákony či inštitúcie, ale predovšetkým pomer výrobných štruktúr Slovenska k svetovým trhom a nimi určované podmienky výmeny (terms of trade) - najmä kurz meny a cenové hladiny. K stratám v tak veľkom počte podnikov nedochádza iba pre nedostatok podnikateľských aktivít, ale hlavne pretože ponuka tovaru a služieb podnikov nenachádza na trhoch (doma i v zahraničí) taký objem dopytu, ktorý by v dostatočnom rozsahu dovoľoval využívať ich produkčný potenciál a predávať za ceny schopné pokrývať úplne reprodukčné náklady (prevádzkové i fixné) a dosahovať nevyhnutný zisk. Tento stav sa vytvoril začiatkom deväťdesiatych rokov po prudkom zúžení trhu a následnom poklese národného produktu so všetkými dôsledkami pre ceny, zamestnanosť, tvorbu zdrojov, rozpočtové zdroje, úhradu verejných spotreby, atď.

Súhrnným výsledkom týchto zmien bolo výrazné porušenie rovnováhy medzi tvorbou zdrojov a celkovou spotrebou, ktorá sa nedala okamžite redukovať na úroveň produkovaných zdrojov. Výrazom tejto nerovnováhy bol trvajúci deficit zdrojov a narastanie dlžôb, v podnikoch postupná dekapitalizácia, neuhrádzanie pohľadávok a zároveň deformácie podnikateľského správania - rôzne úniky od plnenia záväzkov, podvodnícke úvery, „tunelovanie“ podnikového majetku atď. Čiže javy, ktoré sa javia ako ústredný problém podnikateľského prostredia. V kontexte s celkovou genézou tohoto stavu sa však jasne ukazuje, že nie kritizované praktiky vyvolali stratovosť a úpadky v podnikoch, ale naopak chronický nedostatok zdrojov a bariéry, ktoré podniky neboli v stave prekonať, viedli k zadlžovaniu, neplneniu záväzkov a napokon i k porušovaniu zákonov v rozmeroch, neobvyklých v normálne fungujúcej ekonomike.

Z analýzy súvislostí medzi stavom ekonomiky krajiny a ekonomiky podnikov, vyplýva, že problém podnikateľského prostredia je vyvolaný predovšetkým porušením rovnováhy medzi tvorbou zdrojov a celkovou pretrvávajúcou spotrebou, a že sa s ním nemožno vysporiadať bez obnovy rovnováhy. To je možné iba redukciou spotreby, alebo zrýchlením tvorby zdrojov na úroveň spotreby, resp. obidvomi cestami súčasne. K redukcii spotreby dochádza samovoľne, hlavne s postupným ubúdaním doteraz existujúcich statkov dlhodobej spotreby i zužovaním priestoru pre úhradu narastajúcich deficitov z úverov (štátnych a verejných rozpočtov). Pod tlakom nadmerného zadlženia sa o redukcii verejnej spotreby usiluje aj hospodárska politika - úsporami v sociálnej oblasti, školstve, zdravotníctve, doprave a inde. Limituje ju ohľad na spoločenský konsenzus, zamestnanosť, ale aj prepojenie takýchto úspor na celkový dopyt krajiny, ktorého pokles hrozí spomaľovaním dynamiky rastu HDP i tvorby zdrojov.

Ing. Jaroslav Němec

Európska únia**Z histórie Európskej únie**

O zjednotenej Európe snívali celé generácie dávno pred 20. storočím. Na jednej strane to boli mocenské záujmy mocností a na strane druhej snahy minimalizovať stále prítomnú hrozbu vojnových konfliktov a zabezpečiť prospešnú spoluprácu národov nášho kontinentu.

Lysák

Konkrétnu podobu nadobudli integračné snahy z kontinentálneho hnutia odporu počas druhej svetovej vojny. Zaslúžili sa o to najmä Taliani Altiero Spineli a Jean Monnet a rad ďalších európskych ekonómov a politikov. Oni prispeli k sformovaniu a prijatiu Schumannovho plánu na vytvorenie Európskeho spoločenstva pre uhlie a oceľ v roku 1951. Niektorí autori (Abba Eban ai.) pokladajú za začiatok reálnej európskej integrácie zoskupenie troch menších štátov - Belgicka, Holandska a Luxemburska - BENELUXU.

Faktom je, že šesť zakladajúcich štátov tohto spoločenstva: Belgicko, Francúzsko, Holandsko, Luxembursko, Nemecko a Taliansko postupne sformovalo hospodárske spoločenstvo s voľným pohybom tovarov, pracovníkov a služieb v roku 1957. O niečo vyše 10 rokov, v r. 1968 uspelo zoskupenie odstrániť clá na všetky hotové výrobky. A následne, hoci nie bez problémov, sa presadila aj spoločná poľnohospodárska a obchodná politika. Úspechy spoločnej hospodárskej politiky šiestich grounderov boli príťažlivé aj pre Veľkú Britániu, Dánsko a Írsko, ktoré sa stali členmi EÚ v roku 1972. Toto rozšírenie členstva viedlo i k prehĺbeniu spolupráce v rámci Spoločenstva na oblasť sociálnu, regionálnu a enviromentálnu.

Na začiatku 70. rokov, keď USA zrušili vymeniteľnosť dolára, stala sa akútnou potreba menovej únie. Tak zavedenie európskeho menového systému v roku 1979 prispelo k stabilizácii výmenných kurzov.

V ďalšom kole rozšírenia južným smerom medzi členské štáty boli prijaté v roku 1981 Grécko a roku 1986 Španielsko a tiež Portugalsko. Prijatie týchto štátov si vyžiadalo uplatnenie štrukturálnych programov, na znižovanie veľkých rozdielov vo výkonnosti novoprijatých členov. Nezhody pri delení finálneho bremena začiatkom 80. viedli k útlmu i pesimizmu. Na základe programu na prekonanie aktuálneho stavu, tzv. Bielej knihy, z roku 1985, bol od 1. januára 1993 jednotný trh.

Koniec bipolarity sveta, symbolicky spájaný s pádom berlínskeho múru, znamenal zásadnú zmenu politickej štruktúry Európy a prijatiu novej Zmluvy - Maastrichtskej, prijatej Európskou radou 9. a 10. decembra 1991, ktorá vstúpila do platnosti 1. novembra 1993. Priniesla veľmi ambiciózne program: menovú úniu do roku 1999, nové spoločenské politiky, európske občianstvo, spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku.

Ďalšia zmluva, z októbra 1997 z Amsterdamu, upravila a posilnila politiku a právomoci Únie v oblasti justičnej spolupráce, voľného pohybu osôb, zahraničnej politiky a zdravia obyvateľov. Európsky parlament v tom čase získal nové právomoci spoločného zákonodarcu.

1. januára 1995 sa EÚ rozšírila o tri štáty: Fínsko, Rakúsko a Švédsko.

Európska pätnásťka si na začiatku 21. storočia stanovila veľký cieľ: rozšíriť úniu o desať štátov strednej a východnej Európy, vrátane Slovenskej republiky, ktorý by sa mal realizovať v máji 2004.

V súvislosti s tým hodno kompetentným predstaviteľom Slovenska pripomenúť odkaz prvého predsedu Svetového kongresu Slovákov Štefana B. Romana pri preberaní Európskej ceny Karola IV.: "Všetky národy, veľké i malé, musia požívať rovnakú úctu a každý národ musí hrať rovnakú úlohu pri určovaní osudov Európy... A Stredoeurópania musia spoznať, že túžby silnejších národov nemožno nikdy uspokojiť výbojnou proti ich menším susedom."

Ing. Ladislav Lysák, DrSc.